

Adam Bielinowicz

Nowe programy i podręczniki nauczania religii w archidiecezji warmińskiej

Studia Warmińskie 49, 123-135

2012

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach
dozwolonego użytku.

Ks. Adam Bielinowicz
Wydział Teologii
Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie

Nowe programy i podręczniki nauczania religii w archidiecezji warmińskiej

Słowa kluczowe: nauczanie religii, katechizacja, podstawa programowa, program, podręczniki.

Key words: religious education, catechesis, core curriculum, curriculum, books.

Schlüsselworte: Religionsunterricht, Katechese, Kerncurriculum, Lehrplan, Lehrbücher.

Powrót nauczania religii do szkoły dokonał się w 1990 r. Wraz z tym historycznym wydarzeniem nie opublikowano nowych programów nauczania, lecz posługiwano się dotychczas obowiązującym programem z 1971 r.¹, który realizowano w nauczaniu prowadzonym przy parafiach. Jednak wraz z wprowadzeniem do szkoły katechezy musiano w jej wykładaniu przystosować się do wymogów stawianych przez system edukacji oraz na nowo uwzględnić kontekst kulturowy, społeczny i polityczny, który zasadniczo zmienił się po upadku komunizmu w Polsce. Kongregacja ds. Duchowieństwa w dokumencie *Dyrektorium ogólne o katechizacji* (1997)² domagała się również przystosowania nauczania religii do nowych warunków po wprowadzeniu tego przedmiotu do szkół.

Po trzydziestu latach obowiązywania programu z 1971 r. dokonano istotnej zmiany programowej w nauczaniu religii, dostosowując katechizację do funkcjonowania jej w środowisku szkolnym³. Zasady prowadzenia nauczania religii przez Kościół katolicki w Polsce regulują umowy zawarte pomiędzy

Adres/Adresse/Anschrift: ks. dr Adam Bielinowicz, Katedra Katechetyki i Pedagogiki, Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie, ul. Hozjusza 15, 11-041 Olsztyn, bielinowicz@gmail.com.

¹ *Ramowy program katechizacji w zakresie szkoły podstawowej I–VIII*, Warszawa 1971; *Ramowy program katechizacji w zakresie szkoły średniej I–IV*, Warszawa 1971.

² Kongregacja ds. Duchowieństwa, *Dyrektorium ogólne o katechizacji*, Poznań 1998.

³ R. Murawski, *O konstruktywną dyskusję nad programem katechizacji*, *Katecheta* 42 (1998), nr 8, s. 72–74.

Rządem Rzeczypospolitej Polskiej i Konferencją Episkopatu Polski⁴. Zapewniają one Konferencji Episkopatu Polski wyłączne prawo do zatwierdzenia zarówno programów, jak też podręczników do nauczania religii w szkole. Konferencja Episkopatu Polski zobowiązana jest jedynie do przedstawienia właściwemu ministrowi wykazu zatwierdzonych do użytku szkolnego programów i podręczników. Procedury związane z zatwierdzaniem programów i podręczników do nauczania religii w szkole zapisane zostały w *Regulaminie zatwierdzania programów nauczania i podręczników w szkolnym nauczaniu religii dzieci i młodzieży*⁵. Prawo do zatwierdzania zarówno programów, jak też podręczników do nauczania religii o zasięgu ogólnopolskim leży w gestii przewodniczącego Komisji Wychowania Katolickiego. Te same prawa ma biskup diecezjalny, gdy idzie o programy i podręczniki o zasięgu lokalnym na terenie diecezji.

Konferencja Episkopatu Polski 20 czerwca 2001 r. zatwierdziła *Podstawę programową katechezy Kościoła katolickiego w Polsce*⁶. Dokument ten dzielił proces edukacji religijnej na okresy odpowiadające etapom wdrażanej reformy oświaty⁷.

Realizując założenia *Podstawy programowej* Komisja Wychowania Katolickiego Konferencji Episkopatu Polski opracowała nowy *Program nauczania religii*⁸. W dokumencie występuje terminologia odpowiadająca standardom szkolnym oraz uwzględniono dotychczasowe doświadczenia i tradycję katechetyczną. Adresowany był do autorów podręczników do nauki religii i w założeniu miał być pomocny osobom tworzącym programy katechizacji w diecezji lub programy autorskie⁹.

⁴ Nauczanie religii w szkole prowadzone jest na podstawie aktów prawnych: Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z 2 kwietnia 1997 r., Konkordatu z 28 lipca 1993 r. (ratyfikowanego w 1998 r.), Ustawy z 7 września 1991 r. o systemie oświaty, Rozporządzenia MEN z 14 kwietnia 1992 r. w sprawie warunków i sposobu organizowania nauki religii w publicznych przedszkolach i szkołach (z późniejszymi zmianami).

⁵ P. Tomasiak (red.), *W trosce o dobre podręczniki. Vademecum dla autorów i recenzentów podręczników katechetycznych*, Kraków 2003.

⁶ Konferencja Episkopatu Polski, *Podstawa programowa katechezy Kościoła katolickiego w Polsce*, Kraków 2002.

⁷ Ministerstwo Edukacji Narodowej, *Reforma systemu edukacji*, Warszawa 1998.

⁸ Komisja Wychowania Katolickiego Konferencji Episkopatu Polski, *Program nauczania religii*, Kraków 2001.

⁹ W dokumencie wprowadzono podział uwzględniający trzy okresy, odpowiadające szkolnym etapom edukacyjnym:

- klasy I–III szkoły podstawowej pt. *Jesteśmy dziećmi Bożymi* – zmierza się do kierowania inicjacją i jej pogłębieniem w sakramentach pokuty i pojednania oraz Eucharystii;
- klasy IV–VI szkoły podstawowej, pt. *Wezwani przez Boga* – akcentuje się historię zbawienia;
- gimnazjum pt. *Wierzyć Chrystusowi* – podkreśla się znaczenie wyznania i rozumienia wiary;
- szkoły ponadgimnazjalne pt. *Z Chrystusem* – szczególną uwagę zwraca się na świadectwo chrześcijańskiego życia. Zob. Z. Marek, *Program nauczania religii Komisji Wychowania Katolickiego Konferencji Episkopatu Polski*, w: S. Dziekoński (red.), *Przesłanie dokumentów katechetycznych Kościoła w Polsce*, Warszawa 2003, s. 46–47.

Prezentowany program dopuszcza istnienie innych programów ogólnopolskich, które zatwierdza Komisja Wychowania Katolickiego Konferencji Episkopatu Polski¹⁰. W archidiecezji warmińskiej nie opracowano programu diecezjalnego, lecz dopuszczono do realizacji program opracowany przez Komisję Wychowania Katolickiego Konferencji Episkopatu Polski. 10 czerwca 2002 r. abp Edmund Piszcz zatwierdził do użytku na lekcjach religii podręczniki wydane przez Wydawnictwo WAM w Krakowie i Wydawnictwo św. Wojciech w Poznaniu¹¹. Podręczniki te używane są aktualnie we wszystkich przedszkolach i szkołach na terenie archidiecezji warmińskiej, przy czym obowiązuje zasada, że na terenie danej szkoły używany jest tylko jeden typ podręcznika. Wybór podręczników pozostawiono nauczycielom religii.

Podczas konferencji duszpasterskich, które odbyły się 12–19 września 2011 r. w sześciu miastach archidiecezji warmińskiej, przeprowadzono badania wśród nauczycieli religii. Katecheci w ankiecie wskazali program nauczania, według którego prowadzą zajęcia w szkole. W badaniu udział wzięło 581 osób, co stanowi 89% populacji katechetów zatrudnionych w archidiecezji warmińskiej w roku szkolnym 2011/12¹². Na podstawie ankiety stwierdzono, że 509 katechetów (87%) korzysta z programu i podręczników wydanych przez Wydawnictwo WAM w Krakowie, 59 osób (10%) pracuje, wykorzystując materiały wydane przez Wydawnictwo św. Wojciecha w Poznaniu. Spośród badanych 13 osób nie podało nazwy programu, na podstawie którego prowadzą zajęcia.

Ustawą z 19 marca 2009 r. o zmianie ustawy o systemie oświaty oraz o zmianie niektórych innych ustaw¹³ Sejm zaakceptował wprowadzenie reformy edukacji. Do głównych założeń reformy zalicza się nie tylko obniżenie wieku¹⁴, w którym ma się zacząć realizacja obowiązku szkolnego, ale również wprowadzenie nowej *Podstawy programowej kształcenia ogólnego*. W poprzedniej

¹⁰ Ibidem, s. 46.

¹¹ E. Piszcz, *Dekret o programach katechizacji w archidiecezji warmińskiej*, *Warmińskie Wiadomości Archidiecezjalne* 60 (2002), s. 13–17.

¹² W archidiecezji warmińskiej w roku szkolnym 2011/12 zatrudnionych jest 649 nauczycieli religii. Zob. *Teczka Ankiety katechetyczne 2011/12*, Archiwum Wydziału Nauki Katolickiej Kurii Metropolitalnej Archidiecezji Warmińskiej w Olsztynie, ul. Pieniężnego 22.

¹³ Dz.U. 2009, nr 56, poz. 458.

¹⁴ Zdaniem Ministerstwa Edukacji Narodowej „Cywilizacyjna zmiana, jaką jest jak najwcześniejsze objęcie dzieci zorganizowaną edukacją, zapewnia im szybszy rozwój, wcześniejsze odkrywanie ich talentów i korygowanie ewentualnych deficytów. Chcemy, aby pod tym względem polskie dzieci miały warunki porównywalne z ich europejskimi rówieśnikami. W większości krajów europejskich naukę podejmują dzieci sześciolatnie i młodsze, np. od 4. roku życia w Irlandii Północnej i Luksemburgu; od 5. roku życia w Anglii, Holandii, na Łotwie, w Szkocji, Walii i na Węgrzech; od 6. roku życia w Austrii, Belgii, Czechach, Francji, Grecji, Hiszpanii, Irlandii, na Litwie, w Niemczech, Norwegii, Portugalii, Rumunii, Słowacji, Słowenii i we Włoszech”, http://www.men.gov.pl/index.php?option=com_content&view=article&id=2650%3Ajeszcze-przez-dwa-lata-sześciolatki-w-pierwszej-klasie-zgodnie-z-wolrodcizow-projekt-nowelizacji-ustawy-do-konsultacji-&catid=100%3Awazne&Itemid=207 (13 X 2011).

Podstawie programowej opisano cele, zadania szkoły, treści i osiągnięcia ucznia. W nowej *Podstawie* opisano, jaką wiedzę uczeń powinien posiadać i jakie umiejętności zdobyć. W *Podstawie programowej kształcenia ogólnego* dokonano zasadniczej zmiany podziału przedmiotów.

Dotychczas obowiązująca *Podstawa programowa katechezy Kościoła katolickiego w Polsce* (2001) wyrażała najważniejsze podstawy programowe nauczania religii w szkole i katechizacji w parafii. Oczywiście wydaje się, że zmiana *Podstawy programowej kształcenia ogólnego* pociągnęła za sobą zmianę *Podstawy programowej katechezy Kościoła katolickiego w Polsce*. Dlatego dokument ten zapisano w języku wymagań ucznia i dostosowano go do głębokich zmian w nauczaniu poszczególnych przedmiotów. Również kwestia obniżenia wieku, w którym ma rozpocząć się realizacja obowiązku szkolnego oznacza, że uczniowie już nie drugiej, ale trzeciej klasy szkoły podstawowej będą przyjmować Pierwszą Komunię świętą. Te zmiany przyczyniły się do przekształcenia programów dla określonych etapów edukacyjnych. Nowa *Podstawa programowa katechezy Kościoła katolickiego w Polsce* została zaaprobowana 8 marca 2010 r. podczas 351 zebrania plenarnego Konferencji Episkopatu Polski w Warszawie. W dokumencie odniesiono się do poszczególnych etapów edukacji szkolnej i zawarto: charakterystykę psychologiczną dzieci i młodzieży na danym etapie edukacji; podstawę programową nauczania religii (w przedszkolu lub w szkole) obejmującą cele katechetyczne, zadania nauczyciela religii, treści oraz sposób ich realizacji; wykaz wymagań innych przedmiotów szkolnych, służących korelacji nauczania religii z edukacją szkolną; propozycje współpracy środowisk katechetycznych (rodziny i parafii). Zwrócono uwagę na korelację międzyprzedmiotową nauki religii i innych przedmiotów szkolnych. Umiejscowiono ją także w odniesieniu do realizowanych w szkolnictwie ścieżek edukacyjnych¹⁵.

Pierwszy rozdział dokumentu nosi nazwę *Wprowadzenie w życie religijne* i dotyczy dzieci uczęszczających do przedszkola. Wytoczono tu aż 21 celów katechetycznych¹⁶. Rozdział drugi to *Katecheza inicjacji w sakramenty pokuty i pojednania oraz Eucharystii* – klasy I–III szkoły podstawowej – i dotyczy kształcenia zintegrowanego w wieku 7–9 lat. Cele katechetyczne wytoczono

¹⁵ Konferencja Episkopatu Polski, *Podstawa programowa katechezy Kościoła katolickiego w Polsce*, Kraków 2010.

¹⁶ Przykładowo: zapoczątkowanie pierwszej socjalizacji umożliwiającej poznawanie oraz rozumienie siebie i świata w świetle Bożego objawienia; zapoczątkowanie inspirowanego wiarą wychowania ludzkiego i chrześcijańskiego w rodzinie, przedszkolu i Kościele; nabywanie umiejętności wyrażania w znakach własnej religijności; religijne wyjaśnianie zdobywanych doświadczeń; wprowadzanie w rzeczywistość niematerialną; odkrywanie Boga jako osoby; odkrywanie Boga jako dawcy świata i życia. W dalszej części cele dotyczą modlitwy, życia liturgicznego, chrześcijańskiego systemu wartości i Kościoła jako wspólnoty wierzących.

w nawiązaniu do życia sakramentalnego i Kościoła jako wspólnoty, aby dzieci dzięki temu mogły świadomie włączyć się w sakramentalne życie Kościoła. Trzeci rozdział prezentuje *Katechezę wprowadzającą w historię zbawienia* – klasy IV–VI (dzieci w wieku 10–12 lat). Cele odnoszą się do wychowania w odpowiedzialności. Uwzględniają trudny okres wchodzenia w dojrzewanie. Rozdział czwarty to *Katecheza wyznania i rozumienia wiary*. Dotyczy uczniów uczęszczających do gimnazjum (13–16 rok życia), czyli w okresie adolescencji. Cele edukacyjne zakładają wychowanie katolika świadomego i odpowiedzialnego za swoją wiarę, kochającego Boga, Kościół i ojczyznę. Rozdział piąty opisuje *Katechezę świadectwa wiary* i odnosi się do młodzieży szkół ponadgimnazjalnych (17–20 lat). Cele katechetyczne zakładają odkrywanie własnego powołania i swego miejsca w Kościele i świecie. W szkole zawodowej przedmioty są grupowane w bloki. Naukę religii wpisuje się w blok humanistyczno-społeczny. Ostatni rozdział to *Katecheza osób szczególnej troski*. Jest on skierowany do osób niepełnosprawnych. Cele dotyczą ukazania miłosiernego obrazu Boga, włączania się do życia Kościoła, kształtowania osobistego kontaktu z Bogiem poprzez modlitwę i sakramenty¹⁷.

Jak słusznie zauważa Kazimierz Misiaszek, w *Podstawie programowej* ogólne ukierunkowanie całego procesu nauczania religii w szkole przyjmuje inne brzmienie niż w *Dyrektorium katechetycznym Kościoła katolickiego w Polsce*. Zostało ono zapisane w optyce chrystocentrycznej (zjednoczenie z Chrystusem i głęboka z nim zażyłość), a nie teocentrycznej, jak to ma miejsce w *Dyrektorium* (umiłowanie Boga i przyłgnięcie do Niego). To ujęcie należy uznać za pożądane i bardziej trafne. Ukazuje się w ten sposób rolę i znaczenie Jezusa Chrystusa w planie zbawienia i wychowaniu, przez co wskazuje się wyraźniej na rzeczywiste chrześcijański charakter proponowanego wychowania w szkole. Autorzy dokumentu wskazują na to, co można nazwać egzystencjalnym znaczeniem prawdy o Jezusie. Podkreślają przede wszystkim prawdę o bliskości Chrystusa względem człowieka, co z pewnością dla katechizowanego poszukującego wzorów życiowych jest niezmiernie istotne¹⁸.

¹⁷ Konferencja Episkopatu Polski, *Podstawa programowa katechezy Kościoła katolickiego w Polsce*, s. 37–125.

¹⁸ K. Misiaszek odnosi się także krytycznie do *Podstawy programowej*, wykazując brak spójności i harmonijności pomiędzy celami i zadaniami lekcji religii. Zauważa brak koherencji między ogólnie sformułowanymi celami a zadaniami, które wyznacza się zarówno samemu procesowi edukacji religijnej, jak i nauczycielowi religii. Szczególnie ostro zarysowuje się nieuwzględnienie procesu rozwoju ucznia, który jest jednym z podstawowych elementów wychowania nie tylko szkolnego, ale i religijnego, o czym świadczą osiągnięcia w obszarze katechezy, uwzględniające aspekty antropologiczne. Autor postuluje, aby dokonać gruntownej korekty programu nauczania religii w szkole, która powinna przyczynić się do wychowawczej skuteczności lekcji religii. Zob. K. Misiaszek, *Koncepcja nauczania religii katolickiej w publicznej szkole polskiej. Próba oceny*, Warszawa 2010, s. 259–278.

Adresatami *Podstawy programowej katechezy Kościoła katolickiego w Polsce* są przede wszystkim twórcy programów i podręczników nauczania religii. Jednakże odbiorcami *Podstawy* winni stać się także nauczyciele religii, ponieważ w dokumencie jasno określa się, jakie wymagania można i należy postawić przed uczniem uczęszczającym na szkolne lekcje religii i jakie w związku z tym działania powinien podjąć katecheta. Zaprezentowana charakterystyka psychologiczna dzieci i młodzieży oraz opis zalecanych warunków i sposobu realizacji stanowią dla katechety drogowskaz, jak formować religijnie katechizowanych, a jednocześnie dają mu konkretne narzędzie, przydatne we włączeniu lekcji religii w system wychowawczy szkoły. *Podstawa* daje katechetom także wiedzę o wymaganiach nauczycieli innych przedmiotów oraz stanowi praktyczny przewodnik do podejmowania korelacji nauczania religii z edukacją szkolną¹⁹.

W dalszych latach w archidiecezji warmińskiej realizowany będzie *Program nauczania religii rzymskokatolickiej w przedszkolach i szkołach* autorstwa Komisji Wychowania Katolickiego KEP²⁰. Program ten jest w pełni zgodny z założeniami zawartymi w nowej *Podstawie programowej*. Publikacja zawiera uchwałę w sprawie obowiązywania znowelizowanych dokumentów katechetycznych oraz dotychczasowych podręczników. Książka składa się z 8 części:

- przedszkole: *Kochamy dobrego Boga*, nr programu AZ-0-01/10;
- klasy I–III szkoły podstawowej: *W drodze do Wieczernika*, nr programu AZ-1-01/10;
- klasy IV–VI szkoły podstawowej: *Poznaję Boga i w Niego wierzę*, nr programu AZ-2-01/10;
- gimnazjum: *Pójść za Jezusem Chrystusem*, nr programu AZ-3-01/10;
- liceum: *Świadek Chrystusa*, nr programu AZ-4-01/10;
- technikum: *Świadek Chrystusa*, nr programu AZ-6-01/10;
- szkoła zawodowa: *Z Chrystusem przez świat*, nr programu AZ-5-01/10;
- katecheza specjalna: *Do takich bowiem należy Królestwo Boże*.

Każda z poszczególnych części programu składa się z wprowadzenia do etapu edukacyjnego, podziału materiału na poszczególne klasy oraz działu dotyczącego współpracy środowisk wychowawczych (parafii i rodziny). W blokach tematycznych dla poszczególnych klas zapisano cele katechetyczne, treści,

¹⁹ Konferencja Episkopatu Polski, *Podstawa programowa katechezy Kościoła katolickiego w Polsce*.

²⁰ Komisja Wychowania Katolickiego Konferencji Episkopatu Polski, *Program nauczania religii rzymskokatolickiej w przedszkolach i szkołach*, Kraków 2010. Dokument został przyjęty podczas posiedzenia Komisji Wychowania Katolickiego KEP w Białymstoku 9 czerwca 2010 r.

wymagania oraz korelację z edukacją szkolną. W zakończeniu programu dla poszczególnego etapu edukacyjnego zamieszczono propozycje tematyki spotkań w ramach duszpasterstwa katechetycznego w parafii²¹.

Zmiany *Podstawy* pociągną za sobą wymianę programów i podręczników. Wymiana ta będzie wprowadzana sukcesywnie. W archidiecezji warmińskiej w okresie przejściowym przewiduje się, że będą współistnieć oba programy oraz podręczniki katechetyczne zarówno stare, jak i nowe. Zmiana podręczników podyktowana jest nie tylko reformą polskiej oświaty, ale przede wszystkim potrzebami uczniów i nauczycieli religii.

Nowe podręczniki nauczania religii, wydane zarówno przez Wydawnictwo WAM w Krakowie, jak i Wydawnictwo św. Wojciecha w Poznaniu, realizują założenia nowej *Podstawy programowej* i programu nauczania. Każda jednostka lekcyjna zawiera określone w tych dokumentach wymagania, takie jak: indywidualizacja procesu nauczania, stosowanie nowych technik edukacyjnych, korelacja międzyprzedmiotowa, współpraca środowisk wychowawczych (rodzina, szkoła, parafia) oraz ma sprzyjać rozwojowi indywidualnemu i społecznemu ucznia. Sposób realizacji materiału zapewnia harmonijny rozwój intelektualny, emocjonalny i psychomotoryczny ucznia, pozwala na indywidualizację procesu nauczania, rozbudza wrażliwość na Boga, człowieka i świat. Atrakcyjna szata graficzna książek pomaga katechizowanym w wykazaniu się wiedzą zdobytą na innych przedmiotach. Podręczniki te stanowią bezcenną pomoc w aktywizowaniu uczniów podczas lekcji religii.

Podręczniki wydawnictwa WAM w Krakowie zgodne z nową *Podstawą programową* (wydane)

Przedszkole

Trzylatki: *Nasza Boża Rodzina*, [red.] W. Kubik, Kraków 2011. Nr podręcznika: AZ-01-01/10-KR-1/11, data zatwierdzenia: 11.04.2011 r.

Czterolatki: *Bóg kocha dzieci*, [red.] W. Kubik, Kraków 2011. Nr podręcznika: AZ-02-01/10-KR-1/11, data zatwierdzenia: 7.03.2011 r.

Klasa zerowa (pięciolatki): *Jesteśmy dziećmi Boga*, [red.] W. Kubik, Kraków 2011. Nr podręcznika: AZ-03-01/10-KR-1/11, data zatwierdzenia: 11.04.2011 r.

²¹ W dokumencie założono, że uczeń przystąpi do Pierwszej Komunii świętej w kl. III szkoły podstawowej, przystąpi do sakramentu bierzmowania w kl. III gimnazjum lub na początku szkoły ponadgimnazjalnej oraz zacznie się przygotowywać do zawarcia sakramentalnego małżeństwa w szkołach ponadgimnazjalnych. Zob. ibidem.

Szkoła podstawowa

I klasa (sześciolatki): *Jesteśmy w rodzinie Pana Jezusa*, [red.] W. Kubik, Kraków 2011. Nr podręcznika: AZ-11-01/10-KR-1/11, data zatwierdzenia: 11.04.2011 r.

Gimnazjum

I klasa: *Szukam Was*, [red.] W. Kubik, Kraków 2011. Nr podręcznika: AZ-31-01/10-KR-1/11, data zatwierdzenia: 30.05.2011 r.²²

Szkoła specjalna

Za rękę z Jezusem. Materiały pomocnicze do katechezy uczniów z umiarkowanym i znacznym stopniem niepełnosprawności intelektualnej, [red.] M. Alberska, J. Mółka Kraków 2011²³.

Podręczniki Wydawnictwa WAM w Krakowie
(w przygotowaniu, ukaza się w latach 2012–2014)²⁴

Szkoła podstawowa – nauczanie zintegrowane

II klasa: *Kochamy Pana Jezusa*.

III klasa: *Przyjmujemy Pana Jezusa*.

Szkoła podstawowa (klasy IV–VI)

IV klasa: *Zaproszeni przez Boga*.

V klasa: *Obdarowani przez Boga*.

VI klasa: *Przemienieni przez Boga*.

²² http://www.wydawnictwowam.pl/?Page=info&Id=Nowe_podreczniki_do_religii_2011 (2 XI 2011).

²³ Adresatami materiałów katechetycznych są przede wszystkim katecheci oraz duszpasterze i rodzice dzieci z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym i znacznym. Książka zawiera: scenariusze katechez, karty pracy, podstawę programową katechezy specjalnej. Zaproponowane treści mają na celu wprowadzenie uczniów w doświadczenie obecności Boga w konkretnych realiach ich codziennego życia poprzez rozwijanie w nich przekonania, że są w sposób szczególny kochani przez Pana Boga (rozdział 1). Z kolei więzy łączące ich z najbliższym otoczeniem winny pomagać im w nabywaniu doświadczenia przynależności do społeczności ludzi wierzących (rozdział 2), do której zostali włączeni przez chrzest (rozdział 3). Dwa ostatnie rozdziały książki odkrywają tajemnicę Jezusa ukazaną w wybranych scenach ewangelicznych (rozdział 4) oraz koncentrują uwagę katechizowanych wokół spotkania z Nim w Eucharystii (rozdział 5). Na płycie CD znajdują się materiały do wydrukowania: karty pracy w wersji kolorowej, ilustracje do kolorowania, rysunki, zdjęcia, multimedialne gry dydaktyczne związane z treścią zajęć oraz nagrania piosenek, ich wersje instrumentalne i krótkie opowieści biblijne w interpretacji Anny Dymnej. Zob.: <http://katalog.wydawnictwowam.pl/?Page=opis&Id=61992> (2 XI 2011).

²⁴ Informację przekazał Bartłomiej Bester, konsultant ds. katechetycznych Wydawnictwa WAM w Krakowie. Zob. *Teczka korespondencja 2011*, Archiwum Wydziału Nauki Katolickiej Kurii Metropolitalnej Archidiecezji Warmińskiej w Olsztynie, ul. Pięknego 22.

Gimnazjum

II klasa: *Jestem z wami.*

III klasa: *Chodźmy razem.*

Gimnazjum (nowa wersja – nazwa serii: *W drodze do Emaus*)

I klasa: *Jezus uczy i zbawia.*

II klasa: *Jezus działa i zbawia.*

III klasa: *Jezus prowadzi i zbawia.*

Szkoła średnia (nowa wersja – nazwa serii: *Drogi świadków Chrystusa*)

I klasa: *Jestem świadkiem Chrystusa w Kościele.*

II klasa: *Jestem świadkiem Chrystusa w świecie.*

III klasa: *Jestem świadkiem Chrystusa w rodzinie*²⁵.

Wydawnictwo WAM w Krakowie opracowało i wydało poradniki metodyczne dla nauczycieli religii. Znajdują się w nich m.in. konspekty lekcji, treści, cele katechetyczne i wymagania, które zostały zapisane według założeń nowych dokumentów. Poradniki nie mają już formy segregatorów z zeszytami, obecnie wydawane są w formie książkowej. Katecheci dzieci przedszkolnych w scenariuszach zajęć znajdują propozycje wielu zabaw. Do poradników metodycznych dla czterolatek oraz kl. 0 i kl. I szkoły podstawowej dołączone zostały płyty mp3 z piosenkami w wykonaniu dzieci, ich wersje instrumentalne oraz materiały do wydrukowania. Nauczyciele pierwszaków znajdują w poradniku również płytę DVD z filmem *Ojciec nasz, któryś jest w niebie*, a katecheci gimnazjalistów film *Biblia*.

Poradniki metodyczne Wydawnictwa WAM w Krakowie

Szukam Was. Poradnik metodyczny do religii dla klasy I gimnazjum, [red.] W. Kubik, T. Czarnecka, G. Łuszczak, Kraków 2011.

Jesteśmy dziećmi Boga. Poradnik metodyczny do religii dla klasy 0, [red.] W. Kubik, T. Czarnecka, G. Łuszczak, Kraków 2011.

Bóg kocham dzieci. Poradnik metodyczny do religii dla dzieci czteroletnich, [red.] D. Czarnecka, T. Czarnecka, W. Kubik, G. Łuszczak, Kraków 2011.

Jesteśmy w rodzinie Pana Jezusa. Poradnik metodyczny do religii dla klasy I szkoły podstawowej, [red.] W. Kubik, T. Czarnecka, G. Łuszczak, A. Duka, Kraków 2011.

²⁵ Numery programów, które będą odpowiadały poszczególnym książkom, zostaną nadane po zatwierdzeniu podręczników przez Komisję Wychowania Katolickiego Konferencji Episkopatu Polski.

Nasza Boża rodzina. Poradnik metodyczny do religii dla dzieci trzyletnich, [red.] W. Kubik, G. Łuszczak, T. Czarnecka, D. Czarnecka, Kraków 2011²⁶.

Podręczniki Wydawnictwa św. Wojciecha w Poznaniu
zgodne z nową *Podstawą programową* (wydane)

Przedszkole

Klasa zerowa (pięciolatki): J. Szpet, D. Jackowiak, *Jesteśmy dziećmi Bożymi*, Poznań 2011. Nr podręcznika AZ-03-01/10-PO-1/11, data zatwierdzenia 18.07.2011.

Szkoła podstawowa

I klasa (sześciolatki): J. Szpet, D. Jackowiak, *Jesteśmy w rodzinie Pana Jezusa*, Poznań 2011. Nr podręcznika AZ-11-01/10-PO-1/11, data zatwierdzenia 9.05.2011.

IV klasa: J. Szpet, D. Jackowiak, *Jestem Chryścjaninem*, Poznań 2011. Nr podręcznika AZ-21-01/10-PO-1/11, data zatwierdzenia 9.05.2011.

Gimnazjum

I klasa: J. Szpet, D. Jackowiak, *Spotkanie ze Słowem*, Poznań 2011. Nr podręcznika AZ-31-01/10-PO-1/11, data zatwierdzenia 18.07.2011.

Szkoła średnia

I klasa: J. Szpet, D. Jackowiak, *Moje miejsce w Kościele*, Poznań 2011. Nr podręcznika AZ-41-01/10-PO-1/11, data zatwierdzenia 12.09.2011.

Podręczniki Wydawnictwa św. Wojciecha w Poznaniu
(w przygotowaniu, ukażą się w latach 2012–2014)²⁷

Przedszkole

Pięciolatki: *Jesteśmy dziećmi Bożymi*.

Szkoła podstawowa nauczanie zintegrowane

II klasa: *Kochamy Pana Jezusa*.

III klasa: *Przyjmujemy Pana Jezusa*.

Szkoła podstawowa (klasy IV–VI)

V klasa: *Wierzę w Boga*.

VI klasa: *Wierzę w Kościół*.

²⁶ http://katecheza.wydawnictwowam.pl/?Page=info&Id=Nowe_poradniki_metodyczne (19 XI 2011).

²⁷ Informację przekazała Maria Brzostowska, konsultant ds. katechetycznych Wydawnictwa św. Wojciecha w Poznaniu. Zob. *Teczka korespondencja 2011*, Archiwum Wydziału Nauki Katolickiej Kurii Metropolitalnej Archidiecezji Warmińskiej w Olsztynie, ul. Pieniężnego 22.

Gimnazjum

II klasa: *Aby nie ustać w drodze.*

III klasa: *Życie w miłości Boga.*

Szkoła średnia

II klasa: *Moje miejsce w świecie.*

III klasa: *Moje miejsce w rodzinie.*

Na stronie internetowej Ministerstwa Edukacji Narodowej 24 listopada 2011 r. ukazał się komunikat zatytułowany *Jeszcze przez dwa lata sześciolatki w pierwszej klasie zgodnie z wolą rodziców – projekt nowelizacji ustawy do konsultacji oraz Projekt ustawy zmieniającej ustawę o zmianie ustawy o systemie oświaty oraz o zmianie niektórych innych ustaw. Z zamieszczonych informacji dowiadujemy się, że przekazuje się do konsultacji społecznych projekt nowelizacji ustawy o systemie oświaty zakładający, m.in. przedłużenie o dwa lata okresu, w którym rodzice podejmują decyzję o rozpoczęciu przez dziecko sześciolatkę edukacji szkolnej. Oznacza to, że o rozpoczęciu nauki w szkole dzieci urodzonych w latach 2006 i 2007 nadal decydować będą rodzice²⁸. Obecnie trudno jest określić, czy nowelizacja wejdzie w życie i jaki procent sześciolatków rozpocznie naukę w roku szkolnym 2012/13. We wrześniu 2011 r. naukę w klasach pierwszych szkół podstawowych rozpoczęło około 20% wszystkich dzieci sześciolatków²⁹. Jeżeli nowelizacja ustawy wejdzie w życie, wówczas wydłuży się również proces wymiany programów i podręczników nauczania religii.*

Propozycje tematyczne nowych podręczników nauczania religii zawierają szeroką ofertę zagadnień, które są ważne i atrakcyjne z punktu widzenia katechizowanych. Oprócz tematów związanych z religią, poruszają inne istotne problemy młodych ludzi. Materiały do pracy na lekcjach religii dotyczą wielu kwestii egzystencjalnych i metafizycznych, odnoszą się np. do pytań o sens życia, odpowiedzialność moralną, życie osobiste i społeczne, rolę rodziny. Są niewątpliwą pomocą w krytycznej ocenie współczesnych zagrożeń, takich jak narkomania, alkoholizm, hedonizm, sekty.

²⁸ Zdaniem ministra edukacji narodowej wydłużenie do 2014 r. terminu wprowadzenia obowiązku nauki dla sześciolatków ma umożliwić samorządom odpowiednie przygotowanie wszystkich szkół, biorąc jednocześnie pod uwagę oczekiwania rodziców i chcąc zapewnić jak najszerzy udział dzieci pięcioletnich w wychowaniu przedszkolnym; ma także pomóc samorządom skorzystać m.in. ze środków przeznaczonych na realizację rządowego programu *Radosna szkoła*. Zob. http://www.men.gov.pl/index.php?option=com_content&view=article&id=2650%3Ajeszcze-przez-dwa-lata-sześciolatki-w-pierwszej-klasie-zgodnie-z-wol-rodzicow-projekt-nowelizacji-ustawy-do-konsultacji-&catid=100%3Awanie&Itemid=207 (22 XI 2011).

²⁹ W obecnym roku szkolnym sześciolatki uczęszczają do blisko 90% szkół podstawowych lub oddziałów przedszkolnych funkcjonujących w szkołach. Zob. *ibidem*.

Młodzi ludzie żyją we współczesnej rzeczywistości, która nacechowana jest ogromnym wpływem mass mediów i oddziaływaniem różnorodnych treści zamieszczonych w Internecie. Dostrzegają i często krytycznie odnoszą się do atmosfery życia publicznego, zwyczajów obecnych w polityce i społeczeństwie. Pod wpływem tych zjawisk dewaluują się w opinii młodych takie sprawy, jak zaufanie, prawdomówność, honor, patriotyzm. Lekcje religii powinny przybliżyć świat „zapomnianych” wartości, aby młody człowiek mógł dokonywać świadomych wyborów w swoim życiu.

Zestawiając podręczniki do katechizacji z podręcznikami z innych przedmiotów łatwo można zauważyć, że w nauczaniu religii zawarto bogactwo treści interesujących i ważnych dla młodego pokolenia. Warto tę szansę edukacyjną odpowiednio wykorzystać, aby lekcje religii mogły jeszcze bardziej stać się miejscem nie tylko zdobywania wiedzy, ale przede wszystkim wychowania do dobrego i szlachetnego życia oraz przygotowywały do wtajemniczenia chrześcijańskiego. Bez wątplenia wartości te przekazują zaprezentowane powyżej nowe programy i podręczniki nauczania religii, bez uwzględnienia tych wartości nie byłaby możliwa autentyczna formacja moralna i integralny rozwój uczniów.

NEW PROGRAMS AND BOOKS OF THE RELIGIOUS EDUCATION IN THE ARCHDIOCESE OF WARMIA

(SUMMARY)

In the Act of 19 March 2009 the Polish Parliament approved the introduction of further education reforms. The main principles of the reforms include the introduction of a new general program of education and a lowering of the age when the implementation of compulsory education of the children can start. The changing of the general education curriculum entailed changing the catechesis curriculum of the Catholic Church in Poland in 2001 and, thus, changes in the curricula and books used to teach religion. In this article, the author presents these new documents and books and describes the process of exchange. The studies used tests that show the current number of catechists in the Archdiocese of Warmia and the numbers of religious teachers who use various programs and textbooks. The author discusses the proposed theme of new textbooks and notes and the wide range of issues contained therein. In addition, he discusses the major problems of young people, especially in the context of many current existential and metaphysical questions. New programs and books are certainly helpful in a critical assessment of current threats and the world of universal values, but also to deepen the knowledge of religion and to give rise to the integral education of the younger generation.

NEUE CURRICULA UND LEHRBÜCHER FÜR DEN RELIGIONSUNTERRICHT IN DER ERZDIÖZESE ERM LAND

(ZUSAMMENFASSUNG)

Im Gesetz vom 19. März 2009 bestimmt das polnische Parlament die Einführung der nächsten Reform des Bildungswesens. Zu den wichtigsten grundlegenden Neuerungen gehört unter anderem ein allgemeiner Lehrplan und die Herabsetzung des Schuleintrittsalters. Die Änderung des allgemeinen Lehrplans bewirkte eine Änderung der Grundlagen der Katechese der Katholischen Kirche in Polen im Jahr 2001 und zog die Einführung neuer Lehrpläne und Schulbücher für den Religionsunterricht nach sich. In dem vorliegenden Artikel stellt der Autor diese neuen Dokumente und Bücher vor und beschreibt den Umstellungsprozess auf die neuen Unterrichtsmaterialien. Mit Hilfe einer Untersuchung wurde festgestellt, wie viele Religionslehrer nach aktuellem Stand tätig sind und welche Curricula und Lehrbücher sie benutzen. In diesem Artikel beschäftigt sich der Autor ferner mit den vorgeschlagenen Themen der neuen Lehrbücher und macht insbesondere umfassende Anmerkungen zu den Lehrbuchthemen. Der Autor diskutiert weiterhin wichtige Probleme von jungen Menschen, vor allem im Kontext der zahlreichen aktuellen existenziellen und metaphysischen Fragen. Neue Unterrichtsprogramme und Lehrbücher sind sicherlich hilfreich, nicht nur für die kritische Beurteilung der aktuellen Bedrohungen auf der Welt und wegen der Infragestellung universeller Werte, sie vertiefen aber auch die Erziehung und führen zu einer ganzheitlichen Erziehung der jüngeren Generation.